

Luceafărul, Mihai Eminescu

- Contextualizare
- Integrarea în specie/ curent
- Viziunea
- Tema
- Titlul
- Elementele de structură și de compoziție
 - tipul de lirism
 - relații de simetrie și de opoziție
 - incipitul
 - tablourile

Luceafărul, Mihai Eminescu

- Contextualizare** - (încadrare în curent/ mișcare literară, perioadă, orientare tematică)
- perioadă: antebelică/ Epoca Marilor Clasici – apare în Almanahul Societății Academice Social-Literare *România Jună* din Viena (1883), apoi reprodus în revista *Convorbiri literare*
 - curent literar: romantismul
 - orientare tematică: condiția omului de geniu în raport cu iubirea, lumea și cunoșterea

PRINCIPII ALE ROMANTISMULUI:

- primatul imaginației/ **EVADAREA DIN REALITATE ÎN FANTEZIE/IMAGINAȚIE PRIN SOMN, VIS, MAGIE ȘI POEZIE, iubirea și natura** devenind universuri compensative;
- universul poetic eminescian apelează la mit, fantezie
- respinge regulile impuse de clasicism;
- fascinația misterului și excepționalul, dublată de cultivarea **emoției și a sentimentului**
- prezența **personajelor excepționale, aflate în situații excepționale**
- principalele atitudini ale artistului romantic sunt **inadaptarea, pesimismul, melancolia, seninătatea, resemnarea și ironia etc.**
- procedeele expresive- **antiteza** între realitate – fantezie, om comun – om de geniu, timpul uman (efemer) – timpul universal (etern)

Integrarea textului în romantism

Sinteză a creației eminesciene, *Luceafărul* armonizează într-un text amplu esența viziunii romantice eminesciene;

-textul este un **POEM ROMANTIC** prin:

- **TEMATICĂ** – **alegoria pe marginea condiției geniului în lume**
- **IMAGINARUL POETIC DE FACTURĂ ROMANTICĂ**– **iubirea** se naște lent, din starea de contemplație și de **visare**, în **cadru nocturn**, într-o atmosferă romantică, susținută de **motive romantice**: luna, luceafărul, marea, castelul, noaptea/ înserarea, fereastra, visul, oglinda etc.
- **COMPOZIȚIA ROMANTICĂ** se realizează prin **antiteza**/ opoziția planurilor cosmic și terestru și a două ipostaze ale cunoașterii: geniul și omul comun;

1. Viziunea

- **viziunea romantică poate fi explicată din perspectiva speciei poemul**

POEMUL:

-specie de **interferență a epicului cu liricul**, de întindere relativ mare, cu **conținut filozofic** și caracter **alegoric**;

-poemul alegoric amplu **cumulează trăsături ale altor specii literare** : meditația filozofică, satira, idila, elegia, pastelul, egloga;

-se observă **împletirea genurilor literare**: **epicul** este susținut de firul narativ, schema basmului, prezența peronajelor, **liricul** este prefigurat prin țesătura de simboluri, expresivitatea limbajului și meditația filozofică, iar **dramaticul** prin dialogul din tabloul al III-lea sau prin dramatismul sentimentelor ființei;

- **viziunea poetică eminesciană e susținută și de sursele de inspirație**

-**folclorul românesc**, de unde extrage mituri vechi (credița în demoni acvatici), **mitologia autohtonă** (mitul Zburătorului) sau **greacă** (mitul lui Hyperion)

-**filozofia germană** (concepția lui Schopenhauer despre geniu) și **filozofia lui Platon** (există un model cosmologic platonician)

2.Tema

Tema: relația geniu- societate => tema poemului: problematica geniului în raport cu lumea, iubirea și cunoașterea

M. Eminescu: *dacă geniul un cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte aici pe pământ nici e capabil de a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc;*

- -concepția eminesciană cu privire la rolul și locul geniului în lume este preluată de la Schopenhauer

--> filozoful german constată că la baza lumii se află egoismul omului, generat de voința oarbă a acestuia de a-și împlini nevoile existențiale și de a fi fericit;

--> singurul capabil să învingă egoismul este **geniul** - 2 căi:

-**contemplație artistică**, ce induce catharsisul

-**asceza**, geniul izolându-se în sfera ideilor

trăsăturile esențiale ale genului sunt: MELANCOLIA, PESIMISMUL, RESEMNAREA, ATARAXIA (SENINĂTATEA), DETAȘAREA etc.

DIFERENȚA: -geniul eminescian, titanul/ răzvrătitul/Hyperion este nefericit și dorește împlinirea prin iubire

Secvențe ilustrative pentru tema geniului

Ex.1 – dialogul dintre Hyperion și Demiurg

Luceafărul

- hyper-eon (*pe deasupra mergătorul*)
- depășește treapta materialității primare
- se înscrie în rândul ființelor nemuritoare
- are capacitatea de a străbate nestingherit spațiul și timpul;
- face parte din spiritul primordial
- nu poate primi o altă soartă, fiindcă ar însemna ca geniul suprem, Creatorul, să își nege creația;

Ex.2 – finalul poemului

-Hyperion definește condiția umană prin intermediul a două metafore:

-*chip de lut, cercul vostru strâmt*

--> omul este înscris în tiparele **efemerității**, ancorat în tiparele unui destin, fiind marcat de noroc, întâmplare, *ora de iubire*, toate semne ale perisabilității

--> Luceafărul poate reveni la starea de increat, fiind etern, se **resemnează** în lumea lui (*nemuritor și rece*)

=> se configurează **antiteza dintre timpul uman și cel cosmic**

Problematika geniului din perspectiva iubirii

- mit erotic în acest poem: iubirea cosmică, imposibilă, dintre fata de împarat și Luceafăr/
iubirea telurică dintre Cătălin și Cătălina

Motive poetice: înger / demon, motivul cuplul adamic;

Problematika geniului din perspectiva cosmogenezei și timpului

Motive poetice: zborul Luceafărului, relativitatea, atemporalitatea, aspațialitatea;

3. Titlul

Simbolistica titlului

- **motivul central** al textului
 - susține **alegoria pe tema romantică a locului geniului în lume**, văzut ca o ființă solitară și nefericită, opusă omului comun
- => ceea ce înseamnă că povestea, personajele, relațiile dintre ele sunt transpuse într-o suită de metafore, personificări și simboluri
- titlul **unește două mituri**: unul românesc, al stelei călăuzitoare, și unul grecesc, al lui Hyperion, sugerând natura duală a personajului;

4. Elemente de structură și de compoziție

a. TIPUL DE LIRISM

-specifică poemului este îmbinarea epicului cu liricul

--> **lirism obiectiv** - firul narativ, **lirica măștilor**

--> **lirism subiectiv** - expresivitatea limbajului, meditația filozofică etc.

--> **poemul** - **monolog liric, dialogul** accentuând profunzimea ideilor care îi conferă caracterul filozofic

b. RELAȚIILE DE SIMETRIE ȘI DE OPOZIȚIE

-**opozitia tipic romantică**: geniul – omul comun, teluric-cosmic, înger-demon

--> opoziția dezvăluie o particularitate a romantismului: capacitatea superioară a geniului, incompatibil cu incapacitatea omului de rând de a-și depăși condiția;

-**simetria**: două planuri – teluric și cosmic, două povești de iubire, patru tablouri etc.

c..INCIPITUL

- incipitul textului **stă sub semnul basmului** prin formula: *A fost odată ca-n povești*, sugestie a unui illo-tempore/ timp nedeterminat;

-decorul este specific romantic: atmosfera nocturnă îmbie la visare, iar castelul e un spațiu al izolării

-protagonista, fata de împărat, e dublu ipostaziată: frumusețe absolută, pură (*o prea frumoasă fată*), dar predispusă la înălțimi astrale: *Cum e Fecioara între sfinți/Și luna între stele*

d.COMPOZIȚIA TEXTULUI

- patru tablouri

Partea I - profundă poveste de iubire, prezentată într-un cadru atemporal, de basm.

Ritualul de iubire:

- **perspectivă ascensională/**

--> fata aspiră spre absolut => reia **tema iubirii imposibile dintre două ființe aparținând unor lumi diferite**

--> Luceafărul dorește **materialitatea**: *Îl vede azi, îl vede mâni,/ Astfel dorința-i gata;/ El iar, privind de săptămâni,/ Îi cade dragă fata.*

-limita dintre cele două lumi este redată prin **motivele visul și oglinda**

- **chemările- descântec** rostite de fată sub forma unor invocații: *Cobori în jos, Luceafăr blând*

- **întrupările Luceafărului:**

Ex1. **ipostaza angelică** (*tânăr voievod, mort frumos cu ochii vii*)

--> Luceafărul se naște din apă = ipostaza neptuniană

--> vrea să eternizeze iubirea și îi propune fetei împărăția oceanului, apoi a cerului;

Ex.2. **ipostaza demonică** (din soare și din noapte)

--> paloarea feței și strălucirea ochilor, semne ale dorinței de absolut, sunt înțelese de fată ca atribute ale morții: *Privirea ta mă arde;*

- oferta Luceafărului - perspectiva eternității, însă se lovește de refuzul ei

- cerința fetei - să devină muritor, iar Luceafărul **acceptă sacrificiul**: *Tu-mi ceri chiar nemurirea mea/ În schimb pe-o sărutare/ Dar voi să știi asemenea/ Cât te iubesc de tare.*

Partea a doua

Idila dintre Cătălin și Cătălina - înfățișează repeziciunea cu care se stabilește legătura între exponenții lumii terestre

- iubirea se desfășoară sub forma unui joc
- =) o altă ipostază a iubirii, opusă celei ideale
- asemănarea numelor sugerează apartenența la aceeași categorie, a **omului comun**
 - portretul lui Cătălin este realizat în antiteza cu cel al Luceafărului
-) Cătălin este întruchiparea teluricului și a mediocrității pământene: *Viclean copil de casă, băiat din flori și de pripas, îndrăzneț cu ochii, cu obrăjori ca doi bujori etc.*
- =) portretul se realizează în stilul vorbirii populare;

Partea a treia

a. zborul Luceafărului la Demiurg - *El zboară, gând purtat de dor*

--> surprins prin intermediul temei cosmogenezei: *Din a chaosului văi; Vedea ca-n ziua cea dentâi/Cum izvorau lumine*

--> motive care configurează tema timpului - **atemporalitatea, spațialitatea**: *Și căi de mii de ani treceau în tot atâtea clipe; Căci unde-ajunge nu-i hotar;*

b. dialogul Luceafărului cu Demiurgul

Luceafărul - însetat de repaos/ de viața finită: *Și din repaos m-am născut/ Mi-e sete de repaos*

--> îi cere Demiurgului să îl dezlege de nemurire, pentru a cunoaște taina iubirii

Creatorul - amară radiografie a condiției umane trecătoare:

-**omul** - caracterizat de **limitare, destin, noroc, întâmplare** etc: *Ei doar au stele cu noroc/ Și prigoniri de soarte/ Noi nu avem nici timp, nici loc/ Și nu cunoaștem moarte*

-Demiurgul este cel care rostește pentru prima oară numele de Hyperion

-refuză cererea lui Hyperion

-îi oferă diferite ipostaze care nu îl mulțumesc: poet (ipostaza orfică), geniul militar, cezarul și argumentul suprem, infidelitatea fetei;

Partea a patra

Decorul: imaginarul poetic se nuanțează printr-un peisaj umanizat, tipic eminescian, în care scenele de iubire se petrec departe de lume

Declarația de dragoste a lui Cătălin/ pătimașa lui sete de iubire

--> metaforele: *noaptea mea de patimi, iubirea mea dentâi, visul meu din urmă*

Motive poetice - **cuplul adamic:** *doi tineri singuri* - scoate îndrăgostiții din sfera banalității prin izolarea lor în mijlocul unei naturi eromorfe, într-un timp al tainei: *sara-n asfințit, noaptea o să-nceapă; răsare luna; cărările din crânguri; mândri tei;*

--> **iubirea - rit de integrare în pierduta amonie cosmică;**

Chemarea fetei – *norocu-mi luminează* --> cere binecuvântarea Luceafărului

Finalul

-poemul se clasicizează

-versurile având un caracter gnostic/ reflexiv/ filozofic

-geniul se izolează, îndurerat de lumea comună și își asumă destinul de ființă nepieritoare

-discursul său este ironic și dezvăluie disprețul față de omul comun, incapabil să-și depășească limitele;

Aplicații – Romantismul - principii fundamentale de creație

1. primatul imaginației și al fanteziei creatoare:

-evadarea din realitate se face prin vis (**vis- magie, vis-moarte, vis de iubire, somn - moarte**), **creație**;

-**imagarul artistic propune evadarea în universuri compensative** - iubirea și natura devin universuri compensative;

-**negarea prezentului**/prezentul stă sub semnul răului =) orientarea spre trecut/ **paseismul** (istoric– trecutul glorios sau lumea originilor);

2. patosul **sensibilității, subiectivității, pasiunii**, cultivarea **emoției**;

3. respinge regulile impuse de clasicism/ rigiditatea/ rațiunea;

4. **fascinația misterului și excepționalul/ cultivarea miturilor/ redescoperirea fondului arhaic, primitiv și a folclorului autentic**;

5. **retorta** – îmbinarea genurilor și speciilor în cadrul aceluiași text --) **poemul alegoric, meditația filozofică, elegia existențială, pastelul, idila, egloga (idila cu dialog)**;

6. procedeul stilistic recurent- **antiteza** între realitate – ficțiune, om comun – om de geniu, timpul uman (efemer) – timpul universal (etern) , absolut – relativ, aproape – departe, real – oniric, angelic – demonic, nocturn – diurn etc.;

7. prezența **personajelor excepționale, aflate în situații excepționale**

-personajul, preluat din toate categoriile sociale --) **natură superioară, ipostaza excepțională**;

8. principalele atitudini ale artistului romantic: **inadaptarea, pesimismul, melancolia, seninătatea/ ataraxia, resemnarea, ironia/ autoironia (witz) etc.**

Aplicații -romantismul

9. teme și motive romantice

Teme:

- **supratema timpului** (timpul uman – efemer, linear, limitat, ireversibil /vs/ timpul cosmic, universal – etern, ciclic, ilimitat, reversibil)
- **natura** – erotomorfă (vibrează la trăirile îndrăgostitului)
- **geniul** – ipostaze în opera eminesciană, prin raportare la timp: **geniul suprem – Demiurgul** (creează timpul), **geniul răzvrătit/ titanul – Hyperion** (vrea să schimbe timpul), **geniul uman – bătrânul dascăl, poetul** (cugetă pe marginea timpului, pe care îl reprezintă în ample viziuni cosmogonice)
- **cosmogeneza/ sociogeneza**
- **iubirea** – formă a absolutului, rit de integrare în ierdua armonie cosmică
- **istoria/ ruinele**

Motive:

- drama faustiană a **omului superior/ problematica omului de geniu**
- **revolta luciferică / titanismul**
- imagistica astrală: **luna, luceafărul, steaua cu noroc, zborul cosmic**, relativitatea spațiului și timpului, ireversibilitatea timpului (fugit irreparabile tempus), soarta schimbătoare (fortuna labilis), deșertăciunea (vanitas vanitatum vanitas)

=) **lumina – substanță eternă a lumii**

- **îngerul, demonul**, avatarul, metamorfoza, **reveria** (starea de veghe)
- **lacul, codrul, izvorul, floarea albastră**, teiul, salcâmul, plopul, cetatea, castelul gotic etc.;

Aplicații -romantismul

Prezintă, în minimum 50 de cuvinte, semnificațiile textului următor, evidențiind două trăsături ale romantismului:

*Aș vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ți scald,
În dulcea-nfiorare a sufletului cald,
Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,
Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,
Să mor de-ntâia rază din ochii tăi cei reci...
O, marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci! [...]*

*Cu ochii tăi de înger mă mângâi și mă minți,
Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinți,
De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,
Cum nu se află-n lumea aceasta nicăiri,
Căci este umbra blând-a iubirii cei de veci,
Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci! [...]*

Mihai Eminescu, *Apari să dai lumină*

METODĂ DE ABORDARE A TEXTULUI POETIC

*Aș vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ți scald,
În dulcea-nfiorare a sufletului cald,
Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,
Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,
Să mor de-ntâia rază din ochii tăi cei reci...
O, marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci! [...]
Cu ochii tăi de înger mă mângâi și mă minți,
Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinți,
De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,
Cum nu se află-n lumea aceasta nicăiri,
Căci este umbra blând-a iubirii cei de veci,
Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci! [...]*

Mihai Eminescu, *Apari să dai lumină*

• CÂMPURI LEXICALE:

1. =) tema IUBIREA -elementele de portret: **ochii, picioarele, iubita cu chip marmorean + durerea/ despărțirea/ visul de iubire, iubita înger /vs/ iubita moartă (conotația thanatică)**
2. tema TIMPUL: **evadarea în fantezie, visul, realitate /vs/ imaginație, stingerea** etc.
3. tema DIMENSIUNEA EXISTENȚIALĂ/ CONDIȚIA UMANĂ (=) **problematica ființei: dorința/ motivul dorului/ jalea/ înfiorarea/ deznădejdea/ melancolia**
=MOTIVE POETICE (ajută la conturarea temei)

• FIGURI DE STIL

Metafora: *jalea amorului meu sfânt, marmură, umbra blând-a iubirii cei de veci*

Epitete: *dulcea (-nfiorare), (sufletului) cald, ochii tăi cei reci, ochii tăi de înger (epitet metaforic)*

Comparație: *Să mor (pătruns de jalea amorului meu sfânt),/ Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt*

• TRĂSĂTURILE ROMANTISMULUI ÎN TEXT :

Ex1. = problematica ființei/eul liric - hipersensibilitatea
=)sentimente: jalea/ dorul, dorința, regretul, confuzie/ incertitudine/ nesiguranță

Ex2. = evadarea în fantezie/ imaginație

--)tema iubirii - formă a absolutului, formă de negare a sinelui, proiecție a imaginației îndrăgostitului --)iubita angelică/ iubita moartă/trecerea în neființă

SCHEMA

- **Definiția romantismului** – cât mai multe trăsături
- **Textul dat aparține romantismului prin**
 - T1: problematica ființei**
 - T2: primatul imaginației**
- **O primă trăsătură romantică** evidentă în text vizează **subiectivitatea și emoția ființei poetice**, astfel că textul este organizat sub forma unui **monolog adresat, cu elemente de confesiune lirică**. (+/- mărcile eului)
 - eul – dublă **ipostază**
 - Ex.1. - **îndrăgostit**
 - Ex.2. – **ființă supusă trecerii**
 - sentimente pt fiecare ipostază
 - aleg câte **o figură de stil** din care reies **sentimentele**
- **O altă trăsătură romantică** prezentă în tx este dată de **viziunea particulară asupra iubirii**, susținută de **antiteza dintre realitate**, care stă sub semnul suferinței **și imaginație**, eul își proiectează o iubire absolută, ideală, deși se remarcă elementele trecerii, ale morții
 - Ex1 – iubirea + câmpul lexical al temei + **motivele literare** ale temei + **o fig de stil** din care să reiasă sentimentul de iubire (**metafora**)
 - Ex2 – timpul/dimensiunea existentială + motive poetice + o figură de de stil